

بلوچ میتھ ۽ سمرگ ۽ روایت

چراغ و دوار (لیکچرار شعبہ پاکستانی زبان نمل یونیورسٹی اسلام آباد)
نورالحسن (پی ایچ ڈی ریسرچ اسکالر علامہ اقبال اوپن یونیورسٹی اسلام آباد)

Abstract

This research paper, which has been written on the subject of the tradition of Semurg in Baloch mythology, the main purpose of this paper is that the tradition of Semurg in Baloch, which is in different stories, should be brought before the people by giving them a message so that people can get a research paper about Baloch mythology and Semurg.

If seen, very few research papers have been written on such topics in Baloch mythology and keeping this in mind, this research paper has been written on this assumption.

So that people know about research about Baloch mythology and semurg.

بلوچ میتھ قصہ سمرگ ۽ قصہ ۽ روایت چونا بلوچ میتھ بہ بیت دنیا جہانی میتھ ہر قصہ جہانی جتا جتائیں روایت گندگ ۽ کنیت۔ اے رنگیں میتھ دنیا ۽ ہر راج ۽ قوم ۽ ریدگی ۽ لہز انکی مڈی آنت۔ چٹھیں میتھ یا اساطیری قصہ گیشتر جن، پری، دیو ۽ بلا ہانی بن گپاں گوں بندوک بنت ۽ ہمیشانی چپ ۽ چاگرد ۽ مارا اے سر جمیں قصہ گندگ ۽ کانت۔ اے ڈولیں اساطیری قصہ جہانی کردار ۽ کارستانی تہا جتائیں کردار ۽ نگارگ سازی ہم گندگ ۽ کنیت۔ دنیا ۽ گیش راجانی اساطیری قصہ یک ڈول ۽ بندات ۽ یک وڑا آسر بنت۔ ایو کا اے قصہ جہانی واقعیات، کردار ۽ کارستانی تہا بدلی گندگ ۽ کنیت دگہ اے قصہ جہانی تہا ہا سیں پرک ۽ پیر گندگ ۽ نیت۔

عبدالصبور بلوچ میتھ ۽ باروا کنیت کہ "لہتیں ہا سیں راجانی چوشکہ یونانی، ہندوستانی ۽ چینی آئی۔ یادومی بالائیں قوم دانیس بنی آدمانی کہنیں روایتی قصہ میتھالوجی کنگ بنت۔

گیشتریں راجانی وتی وتی Mythology بنت کہ ایک خاصیں پد رتچے ۽ چہ دومی پد رتچے ۽ مڈی ۽ میراث ۽ دروشم ۽ سر بوآں بنت "۔ ۱

- مردے پیرے مردے لٹے ۽ مردے ایندگہ جنگی اسبابے زوریت سیرگ ۽ تاجپین آنت۔ سیرگ ہداء دا تگیں دواء زوریت مار، گرگ ۽ ماتکینک ۽ سرائشاں چندیت۔ ۽ پدا جونے وارت ۽ اللہ ۽ گوراروت۔
اللہ سیرگ ۽ جُست کنت کہ من ترا دوات آنت تو اے دوا چون گت آنت انسان ۽ دات آنت۔ سیرگ کُشیت کہ من وس گت کہ اشاں انسان ۽ بدیاں بلے انسان ۽ ہیچ ڈول ۽ من ۽ وتی گور ۽ آیک ۽ نیشٹ۔ من تُشاں اے دوا مار گرگ ۽ ماتکینک ۽ سرائ چند اتاں۔ لہتیں پر شتہ سیرگ ۽ بدوا ہی کن آنت تو برو بہ پیٹا تے۔ لہتیں کُشیت کہ جہل ۽ کیت ورگ وارت سیر کنت گدا قدرتی مردے گندیت گدا کُشیت کہ انسان ۽ سک گیشیں کُنگ من ۽ دوا گون بوتگ آنت کہ انسان ۽ دیاں انسان مہ مریت انسان ۽ منواتی گور ۽ آیک ۽ نیشٹ من دوا مار، گرگ ۽ ماتکینک ۽ سرائ چند اتگاں۔
باز کُشیت کہ انسان ۽ بدعا کنگ کہ تو برو بہ پٹا تے انچو گشت کہ اے ہما سیرگ انت پیٹکے جوڑ بوتگ "۔ ۴
اے قصہ ۽ تھاواں سیرگ ۽ کردار چودگے رنگ ۽ گندگ ۽ کُشیت۔ سیرگ مارا ماں بلوچ میٹھ ۽ تھا کیشتر پہ نیکی ۽ کتر پہ بدی ۽ علامتیں مرگے ۽ شگل ۽ گندگ ۽ کیت۔ سیرگ ۽ یک روایتے ماں "شاہے بہرام ۽ گل اندام" ۽ قصہ انت۔ آقصہ چو اے رنگ ۽ انت۔

شاہے بہرام ۽ گل اندام

"بہرام ۽ وتی سفر بر جاہ داشت۔ دیستے داں بلا ہیں سولے۔ اشی ۽ چیر ۽ مرگ ۽ چوری آنت ۽ بر زابازے بال انت ۽ ہمے چوری آن ۽ ورگ ۽ باڑا انت۔ آئی باز جت ۽ کوٹت ہمے چور آئی دیم ۽ دات ۽ وت در چک ۽ ساہگ ۽ وپت۔
- سیرگ اتک ہمے کوٹگیں گوشانی ورگ ۽ لگ ات۔ آگزن ۽ بے سار ات۔ ورگ ۽ سیر گنگ ۽ رندچہ شاپچنکس ورگ بوتگ ۽ چنکس سر ہتنگ۔ چور آں در انت مادرُس سلامت ایں۔ سیرگ ۽ گشت اے نیکی گوں تُشا کئے کُنگ۔

چور آں در انت آمد کہ در چک ۽ ساہگ ۽ واب انت۔ ہمانی ۽ کرتگ۔ سیرگ ۽ وتی بانزل مرد ۽ سراجت آنت ۽ نشت دانکہ بہرام پاد اتک۔ سیرگ ۽ منت واری در شان گت و ہدے سیرگ بال ۽ تار بوت۔ بہرام ۽ ہمے چیز کیسگ ۽ چہ کش ات بے توری ۽ سیرگ ۽ بانزانی سر ۽ سوار بوت۔ باگ ۽ سر بوت۔ کہ اودا گل اندام جا ہمند ات۔

دوئیں یک دل ۽ یک جان ۽ گل ۽ شادان بوت آنت۔ داں زہگ ۽ زاپران ۽ رسر آنت۔ نوں حضرت سلیمان ۽ وتی مہلوک تو ارگت۔ سیرگ ۽ راگشت ہما دوئیں زہگ لوڑا انت۔ سیرگ ۽ نہ من ات۔ آرا حکم دیگ بوت کہ ہما ہنڈ ۽ ڈڈرا بیار۔ بُنڈ آرگ بوت داں چپوے گندے بہرام ۽ گل اندام گوں چک ۽ چالگان آنت۔ سیرگ ۽ توبہ گت۔ کارے

اللہ بلوٹھ ہر ڈول ۽ بیت۔ نصیب ۽ پرش مئے وس ۽ درنت۔ (من چو دا اشتہ بستہ کائیں) "۔ ۵

اے قصہ اوں سیرگ ۽ دگہ یک قصہ ۽ گوں ہمدپ انت بس قصہ ۽ کردار بدل انت۔ سیرگ اے قصہ ۽ تھاواں حضرت سلیمان ۽ حکم آئی پدا جنک ۽ چک ۽ سست ۽ سید کنت بلے یک کارے کہ اللہ بلوٹھ دگہ کس آکار ۽ ترینت نہ کنت۔ سیرگ ۽ ہمے رنگیں یک قصہ گل ۽ صنوبر ۽ قضاہاں چہ یک قصہ اے قصہ چو اے بیم ۽ انت۔

"گل ء صنوبر ء قصہ ء بانک ماہ پری جاہ جنت کہ ہر کسے کہ منی جُستے ء پسو ء بدنت من گوں ہما مردم ء سناگ کنناں بلے ہر کس کہ منی جُستے ء پسو ء مہ زانت، من آئی ء گردن ء جناں۔ ورناپہ جُستے ء پسو ء دیگ ء گوں شاہ ء جنک ء سناگ ء ارادہ ء رونت، پسو دات نہ کن آنت ء کٹنگ بنت۔ سرانڈیہہ ء بادشاہ ء شش ورناہیں نچ کٹنگ بنت۔ بادشاہ ء کستریں نچ میر میادپہ وتی براتانی بیر ء گرگ ء بانک ء جُستانی پسو دیگ ء ہماٹک ء سر بیت۔ جُستے ء پسو ء نہ زانت۔ بلے پہ رپک ء ہزاری چہ بانک ماہ پری ء کوش ء رکت ء ہے جُستے ء پسو ء زانگ ء مرد کوہ کاف ء سر بیت۔ اے سفر ء سمرگ آئی ء راتنی بانزلاں بندیت ء کوہ ء کاف ء بارت۔ قصہ چوش انت کہ بانک ماہ پری ء گوہار، گل پری گوں کوہ ء کاف ء بادشاہ صنوبر ء سناگ کنت بلے ہے بانک بد فعلی کنت ء صنوبر کہ سہی بیت، وتی زال ء زوریت ء کوہ ء کاف ء روت بلے کس نہ زانت کہ صنوبر گوں گل پری ء چون کنت۔ بانک ماہ پری چہ آؤکیں ورناہاں وتی گوہار ء حال ء جُستے ء گپیت کہ "صنوبر ء گوں گل ء چون کُت؟" ء ہر کس ء کہ نہ زانت آئی ء کُت۔ میر میاد کوہ ء کاف ء سر بیت گل پری ء حال ء گپیت۔ ہے سمرگ آئی ء راچہ شاہ صنوبر ء کزاء ر کینیت ء آئی ء ٹک ء سر کنت، اے قصہ ء چہ ہے سر پدی رسیت کہ سمرگ انسان ء مدت کار انت "۶۔

اردوزبان ء پریوں کا تخت ء تہا ہم سمرگ ء کردارے دیما کینیت آکر دار چوش انت۔

"وہ ایک جنگل میں پہنچ گیا اس نے وہاں سیمرگ کے چوزوں کو سوتے دیکھا۔ اس دوران ایک اژدھا آیا اور ان چوزوں کو چھٹ مارا۔ لوہار ب کے بیٹے نے تلوار نکال کر اس کے ٹکڑے ٹکڑے کر دیئے۔ سیمرگ کے چوزے جان بچنے پر بہت خوش ہوئے۔ انہوں نے اُن کو بٹھایا کہ ان کی ماں آجائے گی۔ تب وہ تمہاری مدد کرے گی۔ وہ ایک درخت کے نیچھے ان کے قریب بیٹھ گیا۔ اس دوران انہوں نے ایک گردوغبار اٹھتا دیکھا۔ سب اڑ گئے۔ نوجوان بھی چھپ گیا، سیمرگ آئی اور اژدھا کو کھایا۔ جب سیر ہوگئی تو بولی۔ بچو میں نے سب کو کھالیا۔ اتنا بھی نہیں چھوڑا کہ کل شام کے لیے منہ کا ذائقہ بدلتا۔ چوزے نکل کر واپس آگئے اور بولے۔ اماں ہم زندہ و سلامت ہیں۔ ایک انسان نے ہمارے مدت کی ہے۔"

سیمرگ ء قضاہاں مارا گیشتر سمرگ ء چُکانی گوں مار، اژدہا ء باز مرگ ء ورگ ء روایت گندگ ء کینیت۔ سمرگ ء گیش قصہ ء تہا قصہ ء بامر د سمرگ ء چُکاں چہ مار ء باز ء ر کینیت۔ ہے بامر دے نیکی ء سوب ء سمرگ پہ آئی ء مہربان بیت ء آئی ء حکم ء منوک بیت۔ آئی ء ہر ڈولیں مشکل ء آسان کنوک بیت ء بامر دے ہر جنجالیں راہ ء دراں چہ در کنت ء دوریں پنداں چہ یک دمانے ء بارت ء سر کنت۔

سیمرگ ء ابیدگہ چوشیں کُکم کاریں مرگ پہ کُکم کاری ء ہاتر اماں بلوچ اساطیری قضاہانی تہا دزنہ کپیت۔

بلوچ میتھ قضاہاں سمرگ ء روایت سک باز انت چھے روایتاں چہ یک روایتے دھوبی ء جنک ء قصہ انت کہ گیدی قصہ دومی ء تہا ہوا انت۔ قصہ چو اے ڈول انت۔ "چرنا کیت گندیت در بکھے ء چکا کدا مے او کدا م وٹا مزیں سیامارے کشیت زہم ء آئی جنت بچد بچد کنت و کدا م لافا کلیت۔ آنگو گندیت سہ چیار سمرگی چوری انت "۸۔

اے گیدی قصہ چوشکہ رودرائی گالوارے نبشتہ کنگ بوتگ اے قصہ تہا سیہ مار سمرگ ء چکانی ورگاکیت کارست ء بامرد
سمرگ ء چکان چہ سیہ مارے ورگار کینیت۔ سمرگ ء قصبہاں چہ ہے گندگ بیت اگاں کسے پہ سمرگ ء نیکی بکنت گڈا سمرگ
آئی ء چہ ہر وڑیں سکی جنجال ء درکت۔
سمرگ قصبہاں ابید ماراماں کو نہیں شازی ء تہا اوں شعری رنگ ء دروشم ء دزکپیت چوشکہ رپتگیں لال پنچھی ء تہا سمرگ ء
شعر ء چیزے بند اے ڈول انت۔

"یا علی دل دل زواریں گور بھلیت آں نرا
دھی آزمان ودھرتی شیر ء تراڈیں نعرہ ء
چھو کہ آخکہ جھم جاہ ء ای دے سمرگ ن بلا
گرد زوپار ن سمینا چھو کہ ترونگل من ڈھل ء
کھے فریادی گر علی ء لوڈپالے دردرا"۔ ۹
ہے ڈول ء حضرت علی ء سمرگ ء یک شعرے ء تہا ہتیں بند پہ درور اے رنگ ء انت

"بیا تلمہ دھنز کاموری رُذان ء

بکپتہ مرگے آزمان ء زمین ء

ء پند گو ازینتی دوپہر ء

منی چوری کہ وار تھنت اژہار ء"۔ ۱۰

یا

مرگ ء چوریگ بوتان گوں سمرگ ء دوچار

عبرت ء بیارات قدرتاں رب بیگان بچار

من ندینگ اشکنگ چہ پیش ء شاعران

شاہ ء مردان ء داتگ ات ایشان ء امان

اے تمام مچ بیت ء داتگ اش کرار ء سلام

گڈ ء علی شیر کرنگاں رکست آتمام"۔ ۱۱

سمرگ ء شعراںی تہا اوں سمرگ کمک کاریں مرگے چرے شعراں چہ آئی ء کمک کاری ء جتاںیں روایت دزکپ
انت۔ شعراں ابید سمرگ ء قصبہاں چہ یک قصبے بادشاہ خداوند ء تہا شاہ ساکان قصہ انت چوناہا اے قصہ سک دراج انت
۔ اے قصہ ء یک کسانیں نگرے چوش انت۔

"دیر نہ گوست کہ ہیڑابا بے بوت ۽ ہما سیرگ پہ وتی چُنکیاں سر بوت۔ آئی دیت کہ سیاہ مارے کسے ۽ جنگ ۽ دو کوڑہ کنگ ۽ داگ ۽ آئی ۽ چونکی سلامت آنت۔ آگل بوت ۽ جست ۽ کت کہ اے کئے بوتگ کہ سیاہ مارے کشتگ ۽ شمارا چرائی ۽ ر کینتگ؟ چکاں گوشت کہ چہ در غیب ۽ یک مردے اتلگ ۽ آئی ۽ ہے مار کشتگ"۔ ۱۲

ہے ڈول ۽ سیرگ مرگ باز چرے مرد ۽ وش بیت ۽ آئی ۽ چرے شہر ۽ بارت ۽ دگہ شہرے سر کنت۔

سیرگ ہر قصہ ۽ تہا ملک کار انت چیا کہ سیرگ انچیں مرگے آہر وڑیں گران ۽ بھکیں مال ۽ اسباب چست کنت ایشاں یاوتی پنچگان زوریت یا بانزلانی سرا کنت ۽ بال کنت، سیرگ بلوچ میتھ ۽ تہا یک زور آوریں مرگے ۽ جہت ۽ زانگ بیت۔

گیدی قصہ پنچھی ۽ تہا گنجر آباد شاہ زیب پری۔ تہر بادشاہ ۽ استار بادشاہ ۽ گیدی قصہ ششی ۽ زورخ، ڈوڈو سیہر ۽ مرگانی باشاہ ۽ قصہ ہانی تہا ہم سیرگ کارست ۽ بستار ۽ گندگ ۽ کنیت۔ چوشمہ اے کتاب رودراتگی گالوار ۽ گوں نبیگ بوتگ آنت ایشانی پھگ ۽ نبشتہ ۽ کمپوزنگ نہ بوہگ ۽ برابر انت۔ ہمیشہ اے زورگ نہ بوتگ آنت۔

حوالہ

- ۱۔ عبدالصبور بلوچ، بلوچی قصہ لہزنانک (پٹ ۽ پول ۽ نگد کاری) بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۰۹، ص، ۲۶،
- ۲۔ بلوچی قصہ ازم ۽ بنگپ، بلوچستان اکیڈمی، کوئٹہ، ۲۰۲۳، ص، ۱۱۶،
- ۳۔ مستری گمانی، ۱۲ اکتوبر ۲۰۲۳ء قصہ جت
- ۴۔ قادر جہت، ۱۲ اکتوبر ۲۰۲۳ء سیرگ ۽ قصہ جت
- ۵۔ بلوچی قصہ ازم ۽ بنگپ، بلوچستان اکیڈمی، کوئٹہ، ۲۰۲۳، ص، ۲۸-۲۷،
- ۶۔ جام دشتی، بلوچ دین ۽ مذہب، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۲۲، ص، ۲۴۵،
- ۷۔ غفاندریم، بلوچی لوک ادب، پریوں کی کہانیاں، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۸۰، ص، ۱۱-۱۲،
- ۸۔ محمود خان مری، گیدی قصہ دومی، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۱۹۶۹، ص، ۸۶،
- ۹۔ پیر محمد زبیرانی، پ، م، رپنگیں لال چہاری، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، ص، ۲۱،
- ۱۰۔ غوث بخش صابر، زحم ۽ زبیر، دومی چاپ، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۴، ص، ۸۴،
- ۱۱۔ فقیر شاد، میراث (چاری)، بلوچستان اکیڈمی، تربت، ۲۰۱۶، ص، ۸۴۵،
- ۱۲۔ جام محمد دشتی، بادشاہ حد اوندوت، بلوچی اکیڈمی کوئٹہ، ۲۰۱۵، ص، ۱۰۴۸،